

Голас Радзімы

№ 49 (1931)
5 снежня 1985 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

У хаце Браніслава КРУГЛАГА з невялікай вёскі Дубчаны Лідскага раёна Гродзенскай вобласці, якога вы бачыце на здымку, часта бываюць госці з усіх куткоў Беларусі. Скрыпачы, скрыпічныя майстры, калекцыянеры скрыпак. Тыя, для каго, як і для васьмідзсяцігадовага гаспадара хаты, гэты музычны інструмент заняў У жыцці галоўнае месца. (Матэрыял пра Браніслава Круглага «Не дае спакою тайна» змешчаны на 7, 8-й стар.).

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

падзеі · людзі · факты

падзеі · людзі · факты

падзеі · людзі · факты

СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР

У Маскве адбылася чарговая сесія Вярхоўнага Савета СССР. Дэпутаты вышэйшага органа дзяржаўнай улады нашай краіны абмеркавалі шэраг пытанняў: аб Дзяржаўным плане эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР на 1986 год і аб ходзе выканання Дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР у 1985 годзе; аб Дзяржаўным бюджэце СССР на 1986 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту СССР за 1984 год; аб выніках савецка-амерыканскай сустрэчы на вышэйшым узроўні ў Жэневе і міжнароднай абстаноўцы і іншыя.

З дакладам на сесіі выступіў Генеральны сакратар ЦК КПСС, член прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР М. С. Гарбачоў. Ён сказаў, што Законы аб Дзяржаўным плане эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР і Дзяржаўным бюджэце на 1986 год, прынятыя гэтай сесіяй, маюць велізарнае значэнне для нашай краіны, для кожнага працоўнага калектыва, кожнай савецкай сям'і. План 1986 года адлюстроўвае стратэгічную лінію партыі на паскарэнне сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны і разам з тым наглядна дэманструе мірны, стваральны характар нашых клопатаў.

М. С. Гарбачоў падрабязна спыніўся на пытаннях, якія разглядаліся на выдаўняй яго сустрэчы ў Жэневе з Р. Рэйганам, падвёў вынікі перагавораў.

На ўсіх разглядаемых на сесіі пытаннях дэпутатамі Вярхоўнага Савета СССР былі прыняты адпаведныя рашэнні.

СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

29 лістапада ў Мінску адбылася другая сесія Вярхоўнага Савета Беларускай ССР адзінаццатага склікання.

Удзельнікі сесіі гаварылі аб шляхах далейшага развіцця народнай гаспадаркі рэспублікі, удасканалення гаспадарчага механізма і сістэмы кіравання, далейшага развіцця ініцыятывы працоўных калектываў для забеспячэння зладжанай работы ўсяго народнагаспадарчага комплексу рэспублікі.

Вярхоўны Савет аднагалосна прыняў Закон аб Дзяржаўным плане эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР на 1986 год і пастанову аб ходзе выканання Дзяржаўнага плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця Беларускай ССР на 1985 год.

Вярхоўны Савет таксама аднагалосна прыняў Закон аб Дзяржаўным бюджэце Беларускай ССР на 1986 год і пастанову аб зацвярджэнні справаздачы аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту Беларускай ССР за 1984 год.

Затым сесія перайшла да разгляду наступнага пытання. Слова атрымлівае першы сакратар ЦК КПБ, дэпутат М. Слюнькоў. Ён паведаміў, што Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР І. Палякоў звярнуўся з просьбай у Цэнтральны Камітэт Кампартыі Беларусі аб вызваленні яго ад займаемай пасады ў сувязі з выхадом на пенсію па стану здароўя.

Вярхоўны Савет Беларускай ССР прыняў пастанову задаволіць просьбу І. Палякова.

На сесіі Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР аднагалосна выбраны Георгій Таразевіч.

Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларускай ССР

ТАРАЗЕВІЧ

Георгій Станіслававіч

Георгій Станіслававіч Таразевіч нарадзіўся 17 ліпеня 1937 года ў вёсцы Слабада Мядзельскага раёна Мінскай вобласці, Беларус. Член КПСС з 1967 года. Адукацыя вышэйшая, у 1959 годзе скончыў Львоўскі політэхнічны інстытут, інжынер-геадэзіст. Кандыдат тэхнічных навук.

Працоўную дзейнасць Г. С. Таразевіч пачаў у 1959 годзе інжынерам-

геадэзістам, затым працаваў старшым геадэзістам, галоўным інжынерам атрада аэрагеадэзічнага прадпрыемства. З 1966 года — выкладчык Беларускага інстытута інжынераў чыгуначнага транспарту, з 1969 года — на кіруючай гаспадарчай рабоце.

У 1972 годзе Г. С. Таразевіч вылучаецца на партыйную работу. Выбіраўся другім, першым сакратаром Савецкага райкома партыі горада Мінска, другім сакратаром Мінскага гаркома КПБ. У 1980—1983 гадах быў старшынёй выканкома Мінскага гарадскога Савета народных дэпутатаў.

Са жніўня 1983 года — першы сакратар Мінскага гаркома КП Беларусі.

Таразевіч Г. С. з'яўляецца членам ЦК КПБ, дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР, дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР. Узнагароджан ордэнам Дружбы народаў, двума ордэнамі «Знак Пашаны», медалём.

БЕЛАРУСЬ І ААН

ЗА СПРАВУ МІРУ НА ПЛАНЕЦЕ

Міністр замежных спраў БССР А. Гурьновіч прадставіў на разгляд Першага камітэта Генеральнай Асамблеі ААН ад імя 24 дэлегацый праект рэзалюцыі «Забарона распрацоўкі і вытворчасці новых відаў зброі масавага знішчэння і новых сістэм такой зброі», у якім прапануюцца канкрэтныя і эфектыўныя меры для прадухілення паяўлення новых відаў зброі масавага знішчэння, прадугледжваецца адмова ад іх вытворчасці і распрацоўка пагадненняў па забароне відаў такой зброі.

Першы камітэт адобрыў гэты праект рэзалюцыі. Толькі дэлегацыя Злучаных Штатаў у адзіноцтве прагаласавала супраць яго.

Выступаючы ў дыскусіі на праблеме недапушчэння выкарыстання ў ваенных мэтах новых адкрыццяў і дасягненняў у навукова-тэхнічнай галіне, член дэлегацыі БССР С. Мартынаў адзначыў, што ў шэрагу краін новыя дасягненні навукова-тэхнічнай рэвалюцыі зламаны выкарыстоўваюцца ў мэтах распрацоўкі небывалых раней відаў зброі масавага знішчэння.

Яксны аспект гонкі ўзбраенняў набывае цяпер асабліва небяспечнае значэнне як галоўны фактар, выкарыстоўваемы рэакцыйнымі сіламі ў спробе набыцця ваеннай перавагі, і значыць як фактар, які пагражае міру і стабільнасці. Неабходна поўная адмова дзяржаў ад выкарыстання ў ваенных мэтах новых адкрыццяў і дасягненняў у навукова-тэхнічнай галіне, за якую выступаюць СССР і іншыя сацыялістычныя краіны.

МІЖНАРОДНЫЯ СУВЯЗІ

ДЭЛЕГАЦЫЯ КАМУНІСТАЎ З ЮГАСЛАВІІ

У Мінску пабывала дэлегацыя партыйных работнікаў Саюза камуністаў Югаславіі на чале з сакратаром Прэзідыума ЦК СК Чарнагорыі В. Вуксанавічам. Яна знаходзілася ў СССР у адпаведнасці з планам міжпартыйных сувязей КПСС і СКЮ.

Госці нанеслі візіт сакратару ЦК КПБ А. Кузьміну, адбылася таксама гутарка ў ЦК камсамола рэспублікі.

Партыйныя работнікі СКЮ наведлі Мінскі дзяржаўны педагагічны інстытут імя А. М. Горкага, пабывалі ў Мінскім вытворчым аб'яднанні па выпуску працяжных і адрэзных станкоў імя С. Кірава. Яны азнаёміліся з умовамі працы і адначынку рабочых, арганізацыяй вытворчасці, перспектывай развіцця прадпрыемства, прадукцыя якога паступае ў 40 краін свету, у тым ліку і ў Югаславію.

Дэлегацыя пабывала ў Інстытуце філасофіі і права АН БССР, Мінскай вышэйшай партыйнай школе.

У праграме яе знаходжання былі таксама гутарка ў Савецкім райкоме партыі Мінска, наведанне аднаго з прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў, азнаёмленне з экспазіцыямі Дома-музея І з'езда РСДРП і ВДНГ БССР, слаўтасцямі сталіцы рэспублікі, паездка на мемарыяльны комплекс «Хатынь».

ГОСЦІ 3-ЗА МЯЖЫ

ДНІ САВЕЦКА-СІРЬЙСКОЙ ДРУЖБЫ

Удзел у іх прымала сірыйская дэлегацыя на чале з членам ЦК Партыі арабскага сацыялістычнага адраджэння, першым сакратаром партыі Дамаскага ўніверсітэта, намеснікам старшыні Таварыства арабскай сірыйска-савецкай дружбы Т. Хасунам.

Члены дэлегацыі сустрэліся з сірыйскімі студэнтамі, якія вучацца ў Мінску. У кінатэатры «Мір» яны ўдзельнічалі ў адкрыцці паказу сірыйскіх мастацкіх кінафільмаў.

У Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя У. І. Леніна адкрылася выстаўка кніг савецкіх і сірыйскіх аўтараў аб Сірыі. Адбыўся сход прадстаўнікоў грамадскасці Мінска, прысвечаны Дням савецка-сірыйскай дружбы.

З дакладам выступіў рэктар Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна, акадэмік АН БССР Л. Кіслеўскі. У развіццё рознабаковых савецка-сірыйскіх сувязей, сказаў ён, свой уклад уносіць і Савецкая Беларусь. Цяпер у яе навуцальных установах вучацца сотні студэнтаў з САР. Прадстаўнікі Беларускай працоўнай будаўнічай аб'ектаў Сірыі і з гатоўнасцю перадаюць свае веды і вопыт сірыйскім сябрам. Прадпрыемствы рэспублікі пастаўляюць у дружалюбную краіну вялікагрузныя аўтамабілі, металарэзныя станкі, бульдозеры, іншыя тавары. Для абслугоўвання энергетычнай сістэмы Еўфратскага комплексу, пабудаванага з дапамогай СССР, рэспубліка вырабляе электравымяральныя прыборы. Пасляхова развіваюцца сувязі паміж грамадскасцю Беларусі і Сірыі.

На сходзе выступіў кіраўнік сірыйскай дэлегацыі Т. Хасун. Ён адзначыў, што СССР заўсёды быў і застаецца верным другам сірыйскага народа.

Прамоўца выказаў словы сардэчнай падзякі за гасціннасць і сардэчны прыём на беларускай зямлі. Дні савецка-сірыйскай дружбы, падкрэсліў ён, з'яўляцца важным сродкам для ўзгодненых сумесных намаганняў у справе дасягнення трывалага міру на Блізкім Усходзе і на ўсёй зямлі.

Сірыйская дэлегацыя пабывала таксама ў Гродзенскай вобласці. Яна азнаёмілася з абласнымі цэнтрамі і яго выдатнымі мясцінамі.

СУПРАЦОУНІЦТВА

КАРЫСЦЬ УЗАЕМНАЯ

Мінскі мотавелазавод, эмблемай якога з'яўляецца белакрылы бусел, наведла дэлегацыя польскіх сяброў. Гэта ўжо трэцяя сустрэча беларускіх стваральнікаў «Бусла» з работнікамі будгосцкага «Прадам-Рамета» — аб'яднання па вытворчасці мапедаў і веласіпедаў.

У час папярэдніх сустрэч абодвума прадпрыемствамі былі намечаны шляхі выканання рашэнняў XXVII пасяджэння Міжрадавай савецка-польскай камісіі па эканамічнаму і навукова-тэхнічнаму супрацоўніцтву. Тады ж сябры-калегі падпісалі пагадненне аб стварэнні міжзаводскага каардынацыйнага савета для аперацыйнага вырашэння пытанняў прамых вытворчых сувязей і абмену вопытам, намеццілі план сумеснай работы на 1985—1986 гады.

Мэтай апошняга візіту на ММВЗ пасланцаў «Рамета» было азнаёмленне з колам пытанняў, вырашаць якія беларускае і польскае прадпрыемствы будуць сумесна.

На ММВЗ падпісаны пратакол, які намячае дваццаць восем мерапрыемстваў па ўзаемнай практычнай дапамозе ў паскарэнні навукова-тэхнічнага прагрэсу: абмен тэхнічнай дакументацыяй, перааснашчэнне новым абсталяваннем, навукова-тэхнічнае супрацоўніцтва, у першую чаргу на новых відах прадукцыі, правядзенне доследна-канструктарскіх работ і г. д.

УЗНАГАРОДЫ

ОРДЭН КАМПАЗИТАРУ

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР кампазітар Юрый Семьянка ўзнагароджаны ордэнам Дружбы народаў. Гэтай высокай узнагароды ён удастоены за заслугі ў развіцці савецкага музычнага мастацтва і ў сувязі з шасцідзесяцігоддзем.

АЙЧЫННАЯ МАРКА

Мінскі завод аўтаматычных ліній — добра вядомае ў рэспубліцы і краіне прадпрыемства. Яго аграгатныя станкі і аўтаматычнымі лініямі аснашчаны ўсе аўтамабільныя і трактарныя заводы Савецкага Саюза, яны экспартуюцца ў дзесяткі краін свету. За мінулыя чатыры гады эканамічны эфект ад укаранення вырабаў МЗАЛа на айчынных прадпрыемствах склаў 60 мільянаў рублёў.

У дванацатай пяцігодцы тут будуць выпускацца гэбкія пераналаджваючыя лініі — наступнае пакаленне прадукцыі мінскіх станкабудаўнікоў. Упор робіцца на сістэму аўтаматызаванага праектавання, распрацаваную заводскімі спецыялістамі сумесна з вучонымі Інстытута тэхнічнай кібернетыкі Акадэміі навук БССР.

НА ЗДЫМКУ: работнікі Інстытута тэхнічнай кібернетыкі АН БССР і спецыялісты завода, занятыя распрацоўкай сістэмы аўтаматызаванага праектавання.

СЕЛЬСКИЯ НАВИНЫ

ПА СУЧАСНАЙ ТЭХНАЛОГІІ

Дзесяць кілаграмаў мяса ў сярэднім атрымліваюць за адну мінуту на свінакомплексе «Паўднёвае» Брэсцкай вобласці. Гігантам называюць гэта высокамеханізаванае аграпрамысловае прадпрыемства, карпусы якога раскінуліся ў беларускім Палессі. Узводзіўся комплекс сіламі 59 гаспадарак трох раёнаў вобласці і разлічаны на адкорм 54 тысяч свіней у год і пастаўку 6400 тон таварнага мяса.

Цяпер рэнтабельнасць прадпрыемства перавысіла 58 працэнтаў. Сёлета атрымана звыш трох мільянаў рублёў чыстага прыбытку. Расход камбікармоў у «Паўднёвым» зменшыўся ў параўнанні з мінулым годам на 840 тон. У той жа час сярэднесутачнае прыбаўленне ў вазе на адкорме ўзрастало да 546 грамаў. З'эканомленых канцэнтратаў хопіць больш чым на дзесяць дзён работы комплексу.

Паскаральнік «Паўднёвага» — самая сучасная тэхналогія адкорму жывёлы. Вучоныя Беларусі намагаюць прадпрыемства ўдасканаліць рацыён кармлення. На кожным участку вытворчасці тут укаранёна дакладная навуковая арганізацыя працы.

Дзяржава і чалавек

ПЕНСІЯНЕР: ХТО КЛАПОЦІЦА ПРА ЯГО

У рэдакцыю «Голасу Радзімы» часта прыходзяць пісьмы, у якіх нашы чытачы просяць расказаць пра савецкую сістэму сацыяльнага забеспячэння. Пішуць пра гэта людзі, як правіла, немаладыя. І цікавасць іх зразумелая. У многіх развітых краінах свету старасць, хвароба, інваліднасць ці страта кармільца яшчэ і сёння часта ператвараюцца ў жыццёвую трагедыю. Калі, вядома, не адкладзены на «чорны дзень» значныя сродкі. А калі гэты «капітал» мізэрны ці яго наогул няма! У такім выпадку жыццё чалавека становіцца невыносна цяжкім, а падчас нават немагчымым.

«А як у вас, у Савецкім Саюзе!» — пытаюцца з Канады і ЗША, Аргенціны і ФРГ, Бельгіі і Італіі...

Пра гэта наш карэспандэнт гутарыць з міністрам сацыяльнага забеспячэння БССР Глебам КРЫЎЛІНЫМ.

— Глеб Аляксандравіч, у нашай рэспубліцы сёння больш двух мільёнаў пенсіянераў, гэта прыкладна п'ятая частка насельніцтва Беларусі. У кожнага з іх, безумоўна, сваё жыццё, свае клопаты і праблемы. Але ёсць і агульнае, перш за ўсё — узрост. Давайце з гэтага і пачнем нашу гутарку.

— Большая частка гэтай катэгорыі насельніцтва — пенсіянеры па старасці. Але, думаю, многія з іх пакрыўдзеныя, калі назваць іх старымі. Мяркуюць самі: пры сярэдняй працягласці жыцця ў Савецкім Саюзе 70 гадоў на пенсію мужчыны выходзяць у 60, а жанчыны — у 55 гадоў. А для некаторых катэгорый людзей пенсійны ўзроставы цэнз зніжаны яшчэ на пяць-дзесяць гадоў. Гэта тычыцца, у прыватнасці, тых, хто працуе ў горнаруднай, хімічнай і металургічнай прамысловасці, на транспарце, у будаўніцтве, а таксама (для жанчын-работніц) на тэкстыльных прадпрыемствах. На пяць гадоў раней маюць права на пенсію многадзетныя маці. Такімі ж ільготамі карыстаюцца людзі, якія доўгі час працавалі ў неспрыяльных кліматычных умовах (напрыклад, на Крайняй Поўначы, Далёкім Усходзе). Ва ўсіх выпадках умова стаўіцца адна: для мужчын — мець працоўны стаж не менш 25 гадоў, для жанчын — 20 гадоў. Калі ўлічыць, што беспрацоўя ў нашай краіне няма больш паўстагоддзя, мець такі стаж няцяжка.

— А калі ўсё ж у кагосьці стаж менш за норму? Рознае ў жыцці бывае: скажам, жанчына магла пачаць працаваць у познім узросце, бо раней займалася хатняй гаспадаркай, гадавала дзяцей...

— Чалавек усё роўна мае права на пенсію, але, зразумела, меншую па размеру. Каб атрымліваць няпоўную пенсію, дастаткова 5 год працоўнага стажу.

Але адразу ўдакладню, што дасягненне пенсійнага ўзросту і стажу зусім не азначае аўтаматычнага выхаду на пенсію. Узрост і стаж даюць толькі права на яе, а вось скарыстаць гэтае права ці працягваць работу — асабістая справа кожнага чалавека. Дарэчы, сёння ў Беларусі прыкладна 40 працэнтаў пенсіянераў працуюць, атрымліваючы, як правіла, і пенсію, і зарплату.

— Нашым чытачам будзе таксама цікава даведацца, што ўсе пенсіі выплачваюцца цалкам са сродкаў дзяржаўнага бюджэту. Ніякіх узносаў са сваіх заработкаў ці зберажэнняў у пенсійныя фонды савецкія людзі не робяць.

— Гэта так. Ад самага нараджэння кожны савецкі грамадзянін мае роўнае з усімі права на пенсію ў будучыні. Яму не трэба усё працоўнае жыццё рабіць узносы ў лік будучай пенсіі ці пастаянна ўкладваць грошы ў страхавую на выпадак хваробы. Клопат аб матэрыяльным забеспячэнні грамадзян па старасці, у выпадку інваліднасці, хваробы, страты кармільца дзяржава цалкам бярэ на сябе. Гэтае права замацавана ў артыкуле 43 Канстытуцыі СССР. Дзе б чалавек ні працаваў — у прамысловасці ці ў сельскай гаспадарцы, у навуцы ці сферы сервісу, інжынер ён ці рабочы — кожны, дасягнуўшы пенсійнага ўзросту, мае роўнае права на атрыманне пенсіі. Яе размер скла-

дае ад 50 да 100 працэнтаў заробтнай платы.

— Але заробная плата пастаянна расце. Як уплывае гэта на даходы пенсіянераў?

— Пенсіі, як і заробная плата, таксама пастаянна растуць. Гэта нязменны курс Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада ў галіне сацыяльнага забеспячэння. У нашай краіне амаль штогод ажыццяўляецца масавае павелічэнне размеру пенсій многім катэгорыям пенсіянераў. Напрыклад, у дзiesiąтай пяцігодцы надбаўку да пенсіі ў Беларусі атрымалі 800 тысяч чалавек. А ў бягучай, адзінаццатай пяцігодцы, расходы, на ўсе віды сацыяльнага забеспячэння ўзрастаюць амаль у 1,3 раза.

3 1 лістапада 1981 года былі павышаны мінімальныя размеры пенсій рабочым і служачым, павялічаны размер дапамогі адзінокім маці. Гэтая мера палепшыла матэрыяльнае становішча 467 тысяч чалавек. У 1983 годзе 123 тысячы пенсіянераў пачалі атрымліваць 20-працэнтную надбаўку да пенсіі па старасці за бесперапынны стаж работы. 3 1 мая гэтага года выплачваюцца ў больш высокіх размерах пенсіі 116 тысячам інвалідаў і ўдзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, сям'ям загінуўшых воінаў. Зусім нядаўна, з 1 лістапада, павялічаны дзяржаўныя пенсіі, прызначаныя дзесцяць і больш гадоў назад, а таксама павышаны мінімальныя размеры калгасных пенсій. Гэтае павелічэнне закранула адразу 700 тысяч пенсіянераў.

— Глеб Аляксандравіч, асобна хацелася б выдзеліць тэму сацыяльнага забеспячэння савецкіх ветэранаў другой сусветнай вайны. Яны, як вядома, карыстаюцца шэрагам ільгот і прывілеяў. Раскажыце пра гэта падрабязней.

— Перш за ўсё падкрэслію, што асабліва ўвага, якая працягваецца ў Савецкім Саюзе ў дачыненні да ўдзельнікаў вайны, — гэта не эпізодычнае мерапрыемства, а паслядоўнае (з ростам эканамічных магчымасцей дзяржавы) удасканальванне і паліпшэнне ўсіх відаў іх сацыяльнага забеспячэння. Ужо ў першыя пасляваенныя гады было ўстаноўлена нямала льгот для абаронцаў Радзімы. З таго часу некалькі разоў павялічваліся мінімальныя размеры іх пенсій па інваліднасці, уводзіліся новыя льготы ўдзельнікам Вялікай Айчыннай вайны і іх сям'ям.

Медыцынскую дапамогу, як і ўсе грамадзяне СССР, ветэраны атрымліваюць бясплатна. Акрамя таго, інвалідам вайны выдаюцца бясплатна лякарствы, а ўсе астатнія ўдзельнікі вайны карыстаюцца пры гэтым 50-працэнтнай сідкай.

Ці такі факт. Пры неабходнасці па рэкамендацыі ўрачоў інвалідам вайны бясплатна выдаюцца малалітражныя аўтамабілі. Зараз імі толькі ў нашай рэспубліцы карыстаецца больш за 16 тысяч чалавек (у СССР — каля 400 тысяч). Яны атрымліваюць ад дзяржавы таксама беззавартныя грашовыя датацыі на пакупку бензіну і тэхнічнае абслугоўванне.

Сярод многіх іншых ільгот ёсць і такая: нягледзячы на тое, што ў СССР устаноўлена нізкая плата за карыстанне жыллём і камунальнымі паслугамі, інвалідам вайны і сям'ям загінуўшых яна зменшана на 50 працэнтаў. Такім чынам, плата, напрыклад, за трохкаб'явую

кватэру складае для іх каля 4 рублёў у месяц, за газ — 21 капейку з кожнага члена сям'і і г. д. Усё гэта ў спалучэнні са стабільным узроўнем цен на большасць тавараў і паслуг забяспечвае ветэранам вайны, як, зрэшты, і ўсім пенсіянерам у СССР, дастаткова высокі пражытачны мінімум.

— Але лёс чалавека можа склацца і так, што ў старасці ён застаецца адзінокім. Хто паклапоціцца пра яго?

— Для такіх людзей створана сетка дзяржаўных дамоў-інтэрнатаў, дзе пажылыя людзі знаходзяцца на поўным матэрыяльным забеспячэнні.

— А калі чалавеку нягледзячы на тое, што ён стары і бездапаможны, усё ж не хочацца пакідаць свой дом. Як тады?

— Што ж, і ў такім выпадку ён не застаецца сам-насам са сваімі праблемамі. У апошнія гады ў нашай рэспубліцы, як і ва ўсёй краіне, актыўна развіваецца медыкасацыяльная дапамога адзінокім старым людзям дома. Гэтыя клопаты бяруць на сябе работнікі сацыяльнага забеспячэння, аховы здароўя, гандлю, мясцовых Саветаў, актывісты Савецкага Чырвонага Крыжа, школьнікі і студэнты.

Словам, савецкае грамадства робіць усё для таго, каб старыя людзі не адчувалі цяжкасцей ні сацыяльнага, ні бытавога характару, каб жыццё іх было забяспечаным і спакойным.

— Зараз у краіне ідзе шырокае абмеркаванне праекта Асноўных напрамкаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР на 1986—1990 гады і на перыяд да 2000 года. Гэты дакумент цесна пераплятаецца з інтарэсамі ўсіх грамадзян, у тым ліку і пенсіянераў. У праекце Асноўных напрамкаў гаворыцца, у прыватнасці, пра паліпшэнне пенсійнага забеспячэння, сацыяльна-бытавога абслугоўвання пажылых людзей і многае іншае. Што канкрэтна вы можаце сказаць пра гэтыя перспектывы ў дачыненні да нашай рэспублікі?

— У рэспубліцы плануецца ажыццявіць вялікі комплекс мер па паліпшэнню матэрыяльнага дабрабыту пенсіянераў і малазабяспечаных сям'яў, узмацненню клопату аб адзінокіх састарэлых грамадзянах. У дванаццатай пяцігодцы будучы павялічаны размеры пенсій па ўзросту і інваліднасці рабочым і служачым, раней назначаныя пенсіі калгаснікам. Палепшыцца сацыяльна-бытавое абслугоўванне пенсіянераў, у прыватнасці адзінокіх і непрацаздольных грамадзян, на даму прадпрыемствамі гандлю, грамадскага харчавання, службы быту.

Павялічыцца колькасць дамоў-інтэрнатаў, падвысцца ўзровень іх добраўпарадкавання. Намечана ў 1986—1990 гадах пабудаваць некалькі новых такіх устаноў на 3 000 месцаў.

У Мінску і кожным абласным цэнтрах будучы пабудаваны для адзінокіх састарэлых грамадзян спецыяльныя жылыя дамы з малагабарытнымі кватэрамі і комплексам служб сацыяльна-бытавога прызначэння, а таксама памяшканнямі для іх працоўнай дзейнасці.

Гэтыя, а таксама шэраг іншых мерапрыемстваў дазваляць значна палепшыць пенсійнае забеспячэнне, сацыяльна-бытавое абслугоўванне пажылых людзей і інвалідаў, якія жывуць у нашай рэспубліцы.

Гутарку вёў Ігар ГЕРМЯНЧУК.

Калі той ці іншы работнік лічыць, што адміністрацыя, скажам, незаконна перанесла яго водпуск ці ўпарціцца з выплатай належнай яму сумы, а на месцы вырашыць гэты канфлікт ніяк не ўдаецца, ён можа, у прыватнасці, звярнуцца за дапамогай у прававую інспекцыю свайго прафсаюза (такія інспекцыі ў СССР дзейнічаюць пры ўсіх Цэнтральных камітэтах галіновых прафсаюзаў і пры абласных і рэспубліканскіх саветах).

На прыёме ў галоўнага інспектара Мінскага абласнога савета прафсаюзаў Мікалая Шалімы я застаў рабочага заводу аўтаматычных ліній Ігара Ішчанку. Сутнасць яго спрэчкі з адміністрацыяй выглядае нібыта тупіковай. Малады токар паступіў на вярхні факультэт політэхнічнага інстытута. Згодна з законам, яму павінны прадастаўляць работу толькі ў адну — натуральна, першую змену. Але кіраўніцтва спасылалася на другое існуючае законапаалажэнне: як нядаўняму выпускніку прафесійна-тэхнічнага вучылішча Ішчанку абавязаны прадастаўляць працу па спецыяльнасці, што арганізацыйна звязана з «двухзменкай».

На вырашэнне канфлікту прававому інспектару запатрабаваліся лічаныя хвіліны. Тэлефоннага званка аказалася дастаткова, каб у даным выпадку прырытэтнае права маладога рабочага на вучобу было растлумачана адміністрацыі і прынята ёю да ведама.

ЧЫМ ЗАЙМАЕЦА ПРАВАВАЯ ІНСПЕКЦЫЯ ПРАФСАЮЗАЎ

У ІНТАРЭСАХ РАБОЧАГА

— Сітуацыя даволі тыповая. — тлумачыць мне Мікалай Шаліма. — З-за нявядання нюансаў заканадаўства адміністрацыі, дзейнічаючы, як ёй здаецца, у інтарэсах вытворчасці, ушчамляе пры гэтым законныя правы канкрэтнага чалавека.

— Але хіба ў такіх выпадках рабочы ці служачы не звяртаецца ў свой прафсаюзны камітэт?

— У большасці выпадкаў — так. І асноўная маса спрэчак, што тычыцца, напрыклад, устанавлення зменнасці работы, часу водпуску, рэжыму пазаўрачнай працы, заключэння ці скасавання працоўнага дагавора, вырашаецца на месцах з удзелам прафсаюзных камітэтаў. Акрамя таго, работнік можа апеляваць і да камісіі па працоўных спрэчках, дзе на роўных прадстаўлены адміністрацыя і прафсаюзная арганізацыя прадпрыемства. Калі ж ён не задаволены іх вырашэннем, то мае права падаць іск у суд.

Чаму ж у такім выпадку людзі звяртаюцца ў прававую інспекцыю? Справа ў тым, тлумачыць мой суб'еднік, што ў прафсаюзныя камітэты, як правіла, выбіраюць людзей хаця і аўтарытэтных на сваім прадпрыемстве, але не маючых усё ж спецыяльных юрыдычных ведаў. Таму ў прафкоме часам бывае нялёгка разабрацца ў забытыхых сітуацыях. Правадзненне ж справы ў судзе звязана, натуральна, з вялікай затратай часу. Вось тады на дапамогу і прыходзіць спецыяльная юрыдычная служба прафсаюзаў.

Прававая інспекцыя заклікана кантраляваць правільнасць захавання заканадаўства аб працы. У полі яе зроку, гаворачы афіцыйнай мовай, знаходзяцца пытанні захавання законнасці пры прыёме і звальненні з работы, аплаты працы, гарантый і кампенсацый, пакрыцця страты, прынесенай рабочым і служачым пры няшчасным выпадку на вытворчасці, і г. д.

Працаваць у інспекцыі могуць толькі вопытныя юрысты. 44-гадовы Мікалай Шаліма, напрыклад, скончыў юрыдычны факультэт Беларускага ўніверсітэта, быў раённым пракурорам і толькі пасля гэтага атрымаў запрашэнне ў прававую інспекцыю. Багаты жыццёвы і юрыдычны вопыт, як я даведаўся, і ў астатніх шасці інспектароў абласнога савета.

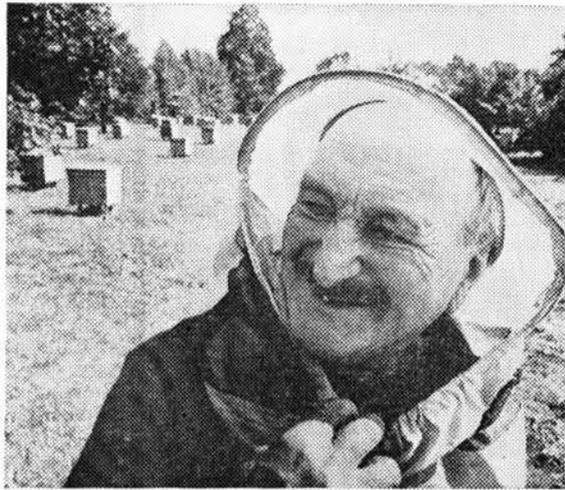
Гэта вельмі важна яшчэ і таму, што ў функцыі прававой інспекцыі прафсаюзаў уваходзіць не толькі разбор скаргаў і заяў працоўных, але і так званая планавая праверка захавання працоўнага заканадаўства на прадпрыемствах і ва ўстановах, куды супрацоўнікі інспекцыі прыходзяць, натуральна, «без запрашэння».

Перада мной вынікі чарговай такой праверкі, праведзенай на адным з прадпрыемстваў Мінскага вытворчага аб'яднання індустрыяльнага домабудавання. Інспектар, у прыватнасці, выявіў: у працоўным пагадненні шэрагу рабочых недакладна запісана назва іх прафесіі — мантажнік. Не ўказана, што фактычна яны заняты мантажом сталёвых і жалезабетонных канструкцый. Для недасведчаных розніца нібыта невялікая. Але спецыяліст у галіне савецкага працоўнага заканадаўства ведае, што работа па гэтай спецыяльнасці дае права выходзіць на пенсію на пяць гадоў раней — не ў 60, а ў 55 год. Такіх вось некалькі падарункаў атрымалі рабочыя ў выніку візиту на іх вытворчасць прававога інспектара. Кадравікі ж, якія дапусцілі недакладнасць пры афармленні дагаворных дакументаў, былі аштрафаваны.

— А калі адміністрацыя, атрымаўшы прадпісанне прававой інспекцыі, па якой-небудзь прычыне не спышаецца выправіць дапушчаную памылку? — пытаюся я ў Мікалая Шалімы.

— У артыкуле 37 Кодэкса законаў аб працы Беларускай ССР (падобныя артыкулы ёсць і ў заканадаўстве ўсіх савецкіх рэспублік) укажана, што любы кіраўнік, які парушае заканадаўства аб працы, можа быць звольнены па патрабаванні прафсаюзных органаў. Так што да нашых прадпісанняў ставяцца, як правіла, сур'ёзна.

Вячаслаў ХАДАСОЎСКІ.

АСТРАВЕЧЧИНА

Беларускі пісьменнік і даследчык нашай літаратуры Адам Мальдзіс, які нарадзіўся ў гэтым краі, абышоў і аб'ехаў яго ўздоўж і ўпоперак і напісаў добрую кніжку пра сваю зямлю, называе Астравеччыну адным з самых прыгожых куткоў на Беларусі. І хаця, магчыма, ёсць тут нешта ад мясцовага патрыятызму, тым не менш, наведаўшы Астравецкі край, мы можам пагадзіцца з А. Мальдзісам і ўслед за другім нашым шанюным літаратарам, цяпер, на жаль, ужо няжочыкам, паўтोरным яго шчырыя словы:

**Маленькі астравок
маёй зямлі,
Зялёны Астравец над
срэбнай Лошай,
Такі прытульны і такі
харошы,
Як сонца, бор і родныя
палі.**

Тут, на невялікай тэрыторыі ў паўтары тысячы квадратных кіламетраў, вы знойдзеце самыя разнастайныя

краявіды. Знаўцы кажуць, што на Астравеччыне можна пабачыць, бадай, усе віды беларускага ландшафту...

Тут вы пазнаёміцеся з самымі рознымі людзьмі. Рознымі не толькі сваімі лёсамі, характарамі, прафесіямі... Але рознымі і сваёй нацыянальнай прыналежнасцю. Побач з беларусамі, якія складаюць прыкладна восемдзесят пяць працэнтаў насельніцтва раёна, жывуць літоўцы, палякі, рускія. Таму не здзіўляйцеся, калі ў тым жа Астравіцы ці ў якой вёсцы вы пачуеце і беларускую, і літоўскую, і польскую, і рускую гаворку. Ёсць нават сем'і, дзе гавораць на ўсіх гэтых мовах. А як жа інакш, калі жонка — полька, зяць — літовец, а нявестка — руская? Праўда, яшчэ гадоў сорок назад такія шлюбны былі даволі рэдкай з'явай. Цяпер жа гэтым нікога не здзівіш.

А ўзяць культурную спадчыну Астравецкага краю. Разам з беларускімі народнымі песнямі і танцамі,

звычаймі і казкамі бытуюць літоўскія, польскія, рускія. Вы пабачыце тут тканія пасцілкі са строгім беларускім геаметрычным малюнкам і ручнікі, вышываныя рускімі ўзорамі. У керамічным цэху Астравецкага камбіната будаўнічых матэрыялаў выпускаюць посуд, выкананы ў традыцыйна беларускага і літоўскага ганчарства.

НА ЗДЫМКАХ: маляўнічыя краявіды Астравеччыны; пчалярства — вельмі пашыраны ў гэтым краі занятак. Гаспадар калгаснай пасеці Станіслаў БАРТАШЭ-ВІЧ; гэтыя дзяўчаты працуюць у калгасе імя Калініна; Астравецкі камбінат будаўнічых матэрыялаў. Прадукцыю прадпрыемства дэманструе інжынер-тэхнолаг Любоў ГРЫЦКОВА; красны выдатна ўпісваюцца ў інтэр'ер Падоўскай сельскай сярэдняй школы. Мясцовая майстрыха Камелія ЛОСЬ вучыць ткацтва сваіх юных аднавяскоўцаў.

Фота А. ШАБЛЮКА.

ПОЗДРАВЛЯЕМ!

16 ноября 1945 года был создан Союз советских граждан в Бельгии (ССГБ) и его печатный орган журнал «Патриот». Основу этой организации составили советские люди, вихрем второй мировой войны заброшенные на чужбину, но никогда не терявшие духовной связи со своей Родиной.

Деятельность Союза советских граждан в Бельгии на протяжении вот уже 40 лет направлена на укрепление дружбы и сотрудничества между бельгийским и советским народами, на популяризацию среди соотечественников в Бельгии достижений советской культуры.

В состав Союза входят 14 отделов из различных городов Бельгии. В отделах имеются библиотеки, работают классы русского языка, кружки художественной самодеятельности. Не только у соотечественников, но и среди бельгийцев пользуются популярностью выступления молодежной группы «Юность» из города Гента и «Зорьки» из города Антверпена.

Ежегодно Центральное правление, которое руководит Союзом, проводит встречи и обмен опытом председателей отделов, культурно-просветительских семинаров, организует семинары корреспондентов. Журнал «Патриот» освещает на своих страницах деятельность отделов, его читают в Советском Союзе, США, Канаде, Австрии, Франции и других странах.

ССГБ поддерживает тесную связь с советскими обществами, в том числе и с Белорусским обществом «Радзіма», которое посылает книги для библиотек Союза, учебные пособия, магнитофонные кассеты с записями белорусских песен и т. д.

«Мы живем далеко, но когда получаем весточку со своей Родины, на сердце становится легче», — написала в письме, адресованном обществу «Радзіма», соотечественница из отдела ССГБ г. Гента Надежда Сиробаб.

По приглашению общества «Радзіма» на отдых в пионерский лагерь в Белоруссию почти ежегодно приезжают дети наших земляков. Члены ССГБ имеют возможность посещать нашу республику в качестве гостей, а также заниматься на курсах для руководителей кружков художественных коллективов.

Наши соотечественники принимают участие в антивоенном движении той страны, где они живут.

Дорогие соотечественники!

Белорусское общество «Радзіма», редакция газеты «Голас Радзімы» сердечно поздравляют вас с 40-летием образования Союза советских граждан! Желаем вам здоровья, счастья, больших успехов в благородном деле укрепления связей с Родиной, упрочения дружбы между советским и бельгийским народами, в вашей неустанной борьбе за мир!

пішучь зямлі

СПАДЗЯЁМСЯ НА ЛЕПШАЕ

Я толькі ўчора атрымаў нумар «Голасу Радзімы», дзе ўважліва прачытаў выступленні М. С. Гарбачова ў Францыі, а перад гэтым яго адказы часопісу «Тайм». Мне здаецца, што нават будзь каменем — і то расчуліся ад такой шчырасці і добразначлівасці. Ваш урад думае не толькі аб савецкім народзе, але і пра ўсё чалавецтва. А ў нас у капіталістычных краінах, на жаль, нават сярод кіраўнікоў ёсць людзі з каменным сэрцам, для якіх нажыва і капітал засланы ўсё, і яны нават да самых гуманічных прапаноў Савецкага Саюза застаюцца глухімі. З майго пункту гледжання, дзялкі ў Вашынгтоне дзейнічаюць як у адной старой легендзе: аднаму сквапанаму чалавеку казалі, што які ўчастак зямлі ён зможа абегчы, то ўсё гэта будзе яго ўласнасцю. І вось ён бег, бег, пакуль не ўпаў, і яшчэ рукі выцягнуў наперад і сказаў: «І гэта яшчэ мая зямля». Так і памёр. Так атрымліваецца і з ваеннымі сіндыкатамі ў Амерыцы, дзе прыбаўкі ад ваенна-прамысловага бізнесу лічаць ужо не мільёнамі, а мільярдамі долараў. Няхай хоць сам загіну, а яшчэ мільярдзік прыхапляю.

Цяпер на нашаму тэлебачанні амаль нічога не паказваюць пра падзеі ў Савецкім Саюзе, пра жыццё вашага народа. Калі іншы раз і мільгае на экране серп і молат, то толькі па крайняй неабходнасці. Затое колькі перадач пра фашыстаў, пра Гітлера. Бяздушныя ідэалогі імперыялізму ідуць на ўсё, каб сёння ўзвесці наклёп на тых, хто, не шкадуючы свайго жыцця, вынес на плячах асноўны цяжар другой сусветнай вайны і вызваліў ад карычневай чумы не толькі сябе, але і многія народы Еўропы. А тыя,

хто рабіў капітал на чужой крыві, і цяпер расшыраюць свае смяротныя склады ў Еўропе, каб распаліць там новы пажар, а самім здалёк граць рукі. На жаль, ніякіх урокаў з гісторыі яны не зрабілі. Але рана ці позна ім давядзецца расплачвацца за сваю вар'яцкую палітыку.

Ужо сёння на Захадзе нішто не можа закрываць вочы на ўсё растучую армію беспрацоўных і вельмі сур'ёзны дэфіцыт у фінансавых балахах вядучых капіталістычных дзяржаў. І цяпер у нас усё часцей можна чуць разважання аб тым, чаму мы маем вялікія пазыкі пры наяўнасці такога багацця тавараў і прадуктаў. Днямі сам прэм'ер-міністр Канады заявіў, што мы на краі банкруцтва. Прычыну такога становішча не бачыць толькі сляпы. Чого ж можна чакаць, калі кідаць мільярды не на паляпшэнне жыцця людзей, а на стварэнне смертаноснай зброі? Але і гэта некаму выгадна, бо мільярды асядаюць у нечых бяздонных кішнях. А простых людзей кормяць самай агіднай прапагандай, запалохваюць іх камуністычнай пагрозай. На жаль, ёсць яшчэ дастаткова вялікая колькасць людзей, якія гэтаму вераць. Але іх становіцца ўсё менш.

Цяжка прадказаць, што нас чакае ў будучыні. Але добра відаць, што барацьба за мір, за справядлівасць узрасла. Атамныя маньякі прыкметна губляюць глебу пад нагамі. Ужо нават сярод уладу маючых нарастае супраціўленне мілітарысцкай палітыцы. Бо яны бачаць і разумеюць, што ў выпадку катастрофы і ім схвацца не ўдасца. Так што будзем спадзявацца на лепшае.

Ірына і Аляксей ГРЫЦУКІ.
Канада.

СЕЛЕТНЯЙ вясной у саставе турыскай групы таварыства «Родина» мне давалося пабываць у Іспаніі і Францыі, сустрэцца з землякамі, якія аселі там. Хацелася не толькі пабачыць, як яны жывуць, пачуць, што іх турбуе, але глянуць іх вачамі адтуль, з чужога берага, на краіну, якую яны пакінулі, і зразумець стан іх душы. Суайчыннікі на маім шляху трапляліся розныя — беларусы, рускія, украінцы; адны выехалі даўно, яшчэ задоўга да другой сусветнай вайны, другія наяду на, усяго некалькі гадоў назад; адны імкнуліся туды самі, зрабілі гэты крок свядома і добраахвотна, другіх загнала на край свету гора, распач, пошукі лепшага жыцця, трэціх адарваў ад роднага парога віхор трагічных падзей ваеннага ліхалецця.

Але іх і мяне там аб'ядноўвала адна зямля, адна краіна, з якой мы ўсе паходзім. Мы былі землякамі. Праўда, гэта зусім не азначала, што, высветлішы такую роднасную павязь паміж намі, мы адразу ж кідаліся ў абдымкі адзін аднаму. Прынамсі, не першаму стрэчнаму.

Так, на маім шляху трапляліся розныя землякі. Адны, даведаўшыся, што ты адтуль, доўга не адпускілі, імкнучыся як мага больш пачуць пра тое, «што там у вас сёння», пачуць з першых вуснаў, бо ў тую далёкую праўду пра нас даходзіць надта ж марудна, а часцей за ўсё — у непазнавальным выглядзе. Такія, а іх большасць, трымаюцца адкрыта і шчыра, не тоячы сваёй радасці, што сустрэлі земляка з бацькаўшчыны. Іншыя ж нібы раздвойваліся на два вачах. З аднаго боку, ім таксама карцела даведацца, як там цяпер на іх былой радзіме, бо кім былі былі чалавек, якую веру, мараль ці палітыку ні вызнаваў, у яго таксама ёсць зямля, дзе жылі дзяды-прадзеды, дзе, калі пашукаць, знойдуцца карані яго роду і куды пастаянна вядзе яго трыўжывая думка. Але, з другога боку, яны да гэтага часу не могуць пагадзіцца з тым, што не існуе больш былой Расіі, што ўпусцілі, змарнавалі свой час, і таму ўсяляк стрымліваюць натуральную для суайчынніка ці каўнаса, прыкрываючыся паблагліва-здэклівай фразай: «Ваша дзеяча, дзеяча. Ну што вы нам новага скажаце?»

І ўсё-такі... Яны прыходзілі на сустрэчы з намі, савецкімі, ці як там прынята гаварыць, рускімі, лавілі кожнае слова, калі мы расказвалі пра нашу краіну, яе радасці і клопаты, хаця і рабілі выгляд, што гэта ім нецікава. А калі са сцэны (сярод нас была вялікая група артыстаў) ці то вырываўся магутным парывам буры, ці то пяшчотна лілася-плёскалася знаёмая мелодыя, яны, ужо не хаваючы сваіх пачуццяў, прыкрывалі вочы хусцінчай. Можна, гэта былі слёзы па тым, што адышло, па страчаным часе? Мне здаецца, што хутэй за ўсё — гэта слёзы па саміх сабе, адарваных ад магутнага вечназялёнага дрэва Радзімы галінках, пасохлых без пары.

Колькі ўжо разоў пацвярджалася старая, як гэты свет, мудрасць — радзіма ў чалавек адна. Але як у маці не ў дзеці бываюць роўныя, так і ў радзімы не ўсе сыны дастойныя. Бываюць сярод іх і блудныя. Мне чамусьці іх больш шкада, чым тых з маіх суайчыннікаў, якія ніколі не гублялі ні годнасці сваёй, ні сумленна, нягледзячы на тое, дзе ім выпала жыць, які свет іх акаляе. Мо таму, што рана ці позна блудны сын (я не хачу ставіць знак роўнасці паміж ім і здраднікам, якому ніхто і ніколі, нават праз некалькі пакаленняў, не даруе крывавае злачынстваў) зразумее, якую крыўду прычыніў маці-Радзіме, як сам скалечыў сваё жыццё. І захопацца яму вярнуцца да свайго народа, але будзе позна: у яго ўжо не застаецца

ца часу на дастойнае Радзімы жыццё...

ХЛЕБ ДУШЫ

— А цяпер мы хацелі б паднесці вам наш сціплы, але, думаю, найдаражэйшы для кожнага з вас падарунак, — звярнуўся да прысутных кіраўнік нашай групы.

На яго выцягнутых над сталом руках, цераз якія быў перакінуты ручнік, ляжаў бохан чорнага хлеба.

— Хай смак і пах гэтага хлеба нагадае вам пах роднай нівы і той час, калі вы былі самыя шчаслівыя...

прыеду дамоў, цяжка зносіць дакорліва-пакутны позірк маці. Яна мяне ніколі ні словам не папракнула, але ж я адчуваю, што ў яе на сэрцы і ў думках. Ды і якая маці згадзіцца дачку за трыдзевяць зямель замуж аддаць. Вось таму і перажывае за мяне... Родны дзядзька, у якога я дзятучынкай сядзела на каленях і які, ведаю, любіць мяне, не хавае сваёй непрыязнасці. Толькі і чую: «Як ты магла, Ірына, кінуць усё наша і паехаць у той свет?! Раслунач мяне, я гэтага не разумею і таму не магу табе дараваць.

Вацлаў МАЦКЕВІЧ

НАТАТКІ З ПАДАРОЖЖА

Здавалася, што ў невялікай зале баскага рэстаранчыка «El tata Vasco» адбыўся выбух: з грудзей вырываўся салодкі стогн. Афіцыянты, занятыя сваімі справамі, і нават сам повар павыбігалі з кухні, каб паглядзець, што здарылася, адчаго гэтыя рускія нібы ашалелі. А зала яшчэ доўга не магла супакоіцца, не сціхалі воплескі, несліся крыкі: «Ура!» Сапраўды, гэта быў выбух эмоцый, пачуццяў, усплёск радасці.

Між тым, бохан жытнёвага хлеба ўжо рэзалі на скібы, а кожную скібу яшчэ на некалькі кавалачкаў, каб хапіла ўсім тым, для каго родны хлеб — рэдкі гасць дома на стала. Потым яго раздавалі, як прычасце, як паёк у вайну, а вочы кожнага гарэлі голодным бляскам: каб і мне толькі дасталася, каб, не дай бог, мяне не прамінулі. І каб усім было па справядлівасці. Атрымаўшы свой кавалачак, ніхто не спяшаўся пакласці яго ў рот. Спачатку кожнаму хацелася надыхацца пахам жытнёвага хлеба, а потым смакаваць яго. Гэта была сапраўдная радасць!

Зала баскага рэстаранчыка была запоўнена ў асноўным жанчынамі — нашымі суайчынніцамі, што жывуць у Мадрыдзе і паблізу яго. Побач са многімі сядзелі іх мужы — іспанцы. Для іх таксама савецкі хлеб не экзотыка, а ўспамін аб нечым рэальным, дарагім. Некалі іх, асірацелых дзяцей рэспубліканскай Іспаніі, растаптанай франкістамі, прытулілі ў савецкіх сем'ях, гадавалі і пестілі, як сваіх сыноў, кармілі тым, што і самі тады спажывалі. Савецкая краіна дала ім адукацыю, выхавала, кожны з іх стаў кім захацеў. Многія паспелі ажаніцца там з нашымі дзятучатамі. Складваліся сем'і, пайшлі дзеці. Але сэрца кожнага з іх звалася да той зямлі, дзе яны нарадзіліся. Так і апынуліся ў Іспаніі гэтыя жанчыны.

Іх не везлі, як нашых суайчынніц, што жывуць цяпер у Бельгіі ці Галандыі, у вагонах для быдла, за калючым дражам на вечнае рабства ў Германію. Яны паехалі самі за сваімі мужамі, бо так ужо складалася іх жыццё. Але ад гэтага не лягчэй. Тут свая сям'я, там засталіся бацькі, браты і сёстры, застаўся свет, дарагі табе з маленства, такі прывычны і знаёмы.

Толькі і жыву ад паездкі да паездкі ў Маскву, — бядуе мая суседка за сталом Ірына Парсела, раз-пораз падносячы да вуснаў хлеб, нібы цалуючы яго. — А паездкі ўсё радзей, паміж імі гады. Часам так няшчэрна хочацца дадому... А

Гэта ж — здрада!... Як яму растлумачыць, як даказаць? Калі была б пры цяперашнім розуме, напэўна, не паехала б. А наконт здрады я не магу пагадзіцца! Гэта мяне ўжо абражае. Ды я ў самыя цяжкія часы, калі кампартыя была ў падполлі, «Мунда обрэра», газету камуністаў, распаўсюджвала. Колькі разоў нарываўся на паліцэйскай аблавы, ледзь не папалася. Цяпер жа іспанцаў рускай мове вучу, каб яны лепш нашу краіну ведалі. Раблю, што магу... Вось так мы з дзядзькам і ваюем, а маці стараецца нас прымірыць.

Так, цяжка чалавеку, калі ён адной нагой стаіць па адзін бок мяжы, а другой — па другую. Заўсёды больш надзейна, калі пад табой родны грунт. Але ж Чалавекам, самім сабой можна застацца ўсюды.

Ірына расказвае мне пра Мінск, у якім была гадоў дзесяць назад. Тады мы з ёю сустракаліся ў Беларускім таварыстве «Радзіма». Яна ездзіла ў нашу Меку — Хатынь. Тое ўзрушэнне, той зван Хатыні, ад якога яна ўся скаланулася, пачуўшы яго, і па сёння жывуць у ёй. Ірына нават не думала, што Беларусь, якую яна тады ўбачыла ўпершыню, так глыбока западае ў яе сэрца.

— Гэта былі найлепшыя дні ў час той паездкі на Радзіму, — з журботнай радасцю ўспамінае яна. — Можна таму, што род наш там — мая бабуля часта ўспамінала Брэст-Літоўск, дзе яна нарадзілася і дзе прайшла яе маладосць. Першая сусветная вайна яе сагнала з месца...

Ірына паціху расказвае пра сваіх сябровак, пра сябе.

— Калі мы прыехалі сюды, было цяжка. Ой, як цяжка! Нашы хлопцы не маглі дастаць работы: з савецкім дыпламам не хочучь браць — і ўсё. Гэта цяпер нашы мужы — урачы, адвакаты, інжынеры. А першымі гадамі, ой, як бедавалі. Цяпер да савецкіх стаўленне добрае, рускай мовай цікавіцца дужа. Яна выкладаецца ў школах, ва універсітэтах. Так што на нас, рускіх, — смяецца, — цяпер попыт вялікі.

Ірына Парсела сёння, можна сказаць, ім'янінніца. І гэты вечар, на якім прысутнічае ўся наша група, я б назваў вечарам іх перамогі — Ірыны, Галіны Арнайс, іншых жанчын. Сёння, якую гадзіну назад, адбылося ўрачыстае адкрыццё Асацыяцыі рускай культуры, прэзідэнтам якой стала Галіна Арнайс, былая мінчанка.

Відаць, як і ўсе нашы жанчыны, апынуўшыся ў падобных умовах, яны хутка адчулі востра, а некаторыя нават балюча, што ім не стае тут, пад бяхмарным небам Іспаніі,

якая здалёк, можа, ім здавалася краінай вясёлага агністага танца — фламенка, дзе захаваўся цалюсенькімі архітэктурныя шэдэўры часоў Дон-Кіхота і збудаванні, узведзеныя задоўга да нашай эры, — не толькі хлеба надзённага, але больш за ўсё сваёй мовы, сваёй песні, свайго слова — гэтага хлеба душы. І яны пачалі спачатку інстынктыўна, а потым свядома шукаць адна адну, каб проста па-жаночы падзяліцца сваёй журбой ці добрай весткай. Пачалі сустрэцца самі, гарнуцца сем'ямі, карацей гаворачы, ствараць

чэй многіх спадае чорнае покрыва, накінутае антыкамуністычнай прапагандай.

Я сядзеў у зале і назіраў за публікай, палова якой былі французы. Чаму іх хвалюе, узбуджае, прыносіць радасць руская «Калінка»? Не дзіва, што руская, беларуская ці ўкраінская песня даражэй сэрцу нашага земляка, але чаму іх з такім захваленнем прымае французская палавіна залы? Відаць, штосьці блізкае душы француз за ёсць у тых мелодыях. Можна, так патрэбнае кожнаму чалавеку Захаду, рабу «масавай культуры», сапраўднае мастацтва?

Ужо пасля канцэрта, калі публіка, не спяшаючыся, пакідала залу, выходзячы разам з іншымі, я пачуў знаёмую мелодыю «Падмаскоўных вечароў». Азірнуўшыся раз-другі, я хутка знайшоў вачамі і «выканаўцу». Нашу, савецкую песню напайголаса выводзіў пажылы француз. Яго суайчыннікі, праходзячы міма, дружалюбна ўсміхаліся яму і падпявалі хто як мог. І я падумаў, што, напэўна, і гэтак пажылому француз, і тым парыванам, якія сёння мелі магчымасць пабыць вечар у рускім клубе, гутарыць з рускімі, слухаць савецкія песні, адкрыўшы кавалачак нязведанага свету. І гэты свет ім падабаўся, як кажуць, прыпаў да сэрца.

ЧУЖОЕ

ЧУЖЫМ І ПАХНЕ

Вечар быў у самым разгары. І па часе, і па настроі людзей. Наступіў такі момант, калі ўсім стала хораша: мінула гадзіна скванасці і няёмкасці, калі звычайна прыглядаюцца адзін да аднаго, афіцыйная цішыня залы, што звычайна спадарожнічае пачатку любой сустрэчы, мала-памалу змянілася лёгкім гулам. Нягледзячы на тое, што большасць тых, хто сабраўся тут, не ведалі рускай мовы, а з нашай групы не ўсе гаварылі па-французску, кожны неяк даваў сабе рады.

Зала паразбівалася на групкі. Людзі знаёмліліся, знаходзілі нешта агульнае і імкнуліся за гэтыя некалькі гадзін, здавалася, абмеркаваць усё вялікія і малыя праблемы. Даведацца і пра суб'ядзінкі, і пра яго краіну, пагаварыць пра надзённыя жыццёвыя клопаты, ды яшчэ і глабальныя пытанні закрануць.

Сышліся людзі двух светаў, такіх розных па сваіх палітычных і сацыяльных сістэмах, з такімі рознымі ўяўленнямі аб асноўных каштоўнасцях жыцця, але, бадай, усе былі задаволены сваім знаёмствам. Можна, таму, што так вольна і проста маглі гаварыць паміж сабой, адкрываючы для сябе шмат новага, а галоўнае — пераканваючыся, што гэтыя савецкія — такія ж звычайныя і простыя людзі, як і французы, не замыкаюцца ў сабе, не глядзяць скоса і падазрона... Яны такія ветлівыя і таварыскія...

Над маім сталом, доўгім, як у нас на вяселлі дзе-небудзь на вёсцы — чалавек па дваццаць з кожнага боку, так што ўсіх і не ўгледзіш, не запомніш, — таксама вісеў гоман. Не знайшлі сабе пакуль суб'ядзінкі толькі гэтыя двое, што сядзелі якраз насупраць мяне, вочы ў вочы. Мне здалося, што ім таксама карцела загаварыць з некім з нас, але штосьці іх стрымлівала, паміж намі быў нябачны псіхалагічны бар'ер. Пераадолець яго дапамог тост за нашых дзяцей, прамоўлены на тым канцы стала.

— Хай яны будуць шчаслівымі і разумнейшымі, чым іх бацька, — на чыстай рускай мове сказаў мой выпадковы сусед насупраць, невялікага росту, але моцна збіты, і падняў кілішак.

Ён сказаў гэта нібы сам для сябе; ні да каго не звяртаючыся, але знорок звычайна, так, каб маглі пачуць і іншыя. У яго вачах быў непрытоены сум.

(Працяг будзе).

ФОРМУЛА ЖЫЦЦЯ І ТВОРЧАСЦІ

ДА 90-ГОДДЗЯ
З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ
У. КРЫЛОВІЧА

Тэатр імя Янкі Купалы!.. Старэйшы, самы любімы ў рэспубліцы. Гордасць беларускага народа. Тэатр, які ў значнай ступені вызначыў і вызначае ўзровень развіцця сцэнічнага мастацтва ў Беларусі. Тэатр, у сценах якога сфарміравалася нацыянальная актёрская школа. Ужо ў 1920—1930 гадах у тэатры быў створаны надзвычай цэльны і гарманічны актёрскі ансамбль: У. Уладзімірскі і Ф. Ждановіч, Б. Платонаў і Г. Глебаў, Л. Ржэцкая і Л. Рахленка, І. Ждановіч і С. Станюта, М. Зораў і М. Міронава, Г. Грыгоніс і В. Пола... Здавалася б, у такім бліскучым сусор'і талентаў стаць лідэрам амаль немагчыма. І тым не менш ім стаў Уладзімір Крыловіч — лепшы з лепшых, актёр нумар адзін у беларускім тэатры.

У. Крыловіч даволі позна звязаў сваё жыццё са сцэнай. Здарылася гэта пасля грамадзянскай вайны, у 1920 годзе, калі ён — былы чырво-наармеец — працаваў адзін сезон у рускіх і ўкраінскіх калектывах, якія гастраліравалі ў Мінску. Праз год У. Крыловіч быў прыняты ў трупы Першага Беларускага дзяржаўнага тэатра (БДТ-1) — так у той час называўся тэатр імя Янкі Купалы. У тым жа годзе адбылася знамянальная для беларускага сцэнічнага мастацтва падзея: сустрэча двух выдатных майстроў — рэжысёра Еўсцігнея Міровіча і актёра Уладзіміра Крыловіча. Асаблівасцю мастацкага светапогляду Е. Міровіча было імкненне да паказу рэальнага жыцця. Самую пільную ўвагу ён удзяляў духоўна-псіхалагічным бакам дзейнасці чалавека, паказу «жыцця чалавечага духу». Не замыкаючыся ў рамках нуднай праўдападобнасці, ён патрабаваў ад актёраў безумоўнай псіхалагічнай дакладнасці. Сцэнічная праўда для Е. Міровіча арганічна была звязана з жыццёвай праўдай. Менавіта У. Крыловіч стаў тым актёрам, які ў найбольшай ступені рэалізаваў прынцыповы творчы ідэй Е. Міровіча і з імем якога ў першую чаргу звязана фарміраванне на беларускай сцэне традыцый псіхалагічнага рэалізму.

У творчасці БДТ-1 першай палавіны 1920-х гадоў моцнымі былі фальклорныя, этнаграфічна-бытавыя матывы, значнае месца ў рэпертуары займалі спектаклі аб мінулым Беларусі. Па сутнасці такі быў загад часу. Народу, які ў выніку перамогі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ўпершыню ў сваёй гісторыі атрымаў магчымасць свабодна ствараць і развіваць нацыянальнае мастацтва, літаратуру, мову, неабходна было ўсвядоміць сваё мінулае, асэнсаваць уласныя асаблівасці, якія вылучылі яго ў асобную нацыянальную супольнасць, і тэатр адгукнуўся на гэты сацыяльны заказ часу.

Выключнае значэнне для фарміравання непаўторнага аблічча тэатра мелі спектаклі «Машэка» і «Кастусь Каліноўскі», галоўныя ролі ў якіх Е. Міровіч напісаў спецыяльна для У. Крыловіча. Гераічны пафас, высокі напал страасцей у гарманічным адзінстве з абсалютнай праўдзівасцю, мяккасцю, лірызмам і шчырасцю абумовілі надзвычай моцны ўплыў У. Крыловіча ў ролях Машэкі і Каліноўскага на гледача.

І Машэка — герой беларускіх легенд, высакародны разбойнік старажытнай Магілёўшчыны, і Каліноўскі — кіраўнік сялянскага паўстання 1863 года — у трактоўцы артыста былі асобамі выдатнымі, непахіснымі барацьбітамі за ішчасце народа. У гэтых спектаклях, перш за ўсё дзякуючы У. Крыловічу, страсна гучала тэма барацьбы за справядлівасць, тэма непрымірнасці, гатоўнасці да самаахвярнасці ў імя высокіх ідэалаў. Актёр з выключнай праўдзівасцю, псіхалагічна вельмі дакладна і пераканаўча выявіў непарушную сувязь Машэкі і Каліноўскага з народам.

У гэтых спектаклях народ быў рухаючай сілай гісторыі, а герой — прадстаўнік свайго народа становіўся

выразнікам яго дум і надзей. У выкананні гэтых роляў У. Крыловічам знайшлі сваё адлюстраванне жыццё, лёс, характар, тэмперамент беларусаў, але паміж нацыянальным і інтэрнацыянальным не было ніякага разрыву — усё сапраўды нацыянальнае становілася агульначалавечым. Актёр-трыбун, ён сцвярджаў сваёй творчасцю героіка-рамантычную сутнасць чалавека, выяўляючы тым самым высокія ідэалы рэвалюцыйнага часу.

У другой палавіне 1920-х гадоў БДТ-1 стаў тэатрам пераважна сучаснай тэматыкі, і ў гэтым таксама вялікая заслуга Уладзіміра Крыловіча, які разумеў, што тэатр толькі тады зможа выканаць свой высокі патрыстычны абавязак, калі на сцэну выйдзе новы герой з новымі пачуццямі, думкамі, імкненнямі. Вобраз савецкага чалавека, героя-сучасніка, становіцца цэнтральным у творчасці актёра.

Не замыкаючыся ў рамках амплуа сацыяльнага і рамантычнага героя, У. Крыловіч стварыў цэлую галерэю яркіх характарных і востракамедыйных роляў, выкарыстоўваючы і грацэск, і мяккі гумар, і глыбокі драматызм. Прага творчасці, жаданне правярць сябе на самым разнастайным матэрыяле выявіліся ў актёра ўжо ў першы год яго прафесійнай дзейнасці. Напрыклад, яшчэ працуючы ў трупы Сагайдачнага і карыстаючыся сваім правам першага актёра (факт сам па сабе паказальны: дэбютант — прэм'ер!), Уладзімір Крыловіч выступаў у самым разнастайным, нечаканым рэпертуары, спяваў нават у оперы. У спектаклі «Наталка-Палтаўка» І. Катлярэўскага ён за сезон сыграў усе чатыры мужчынскія ролі. Е. Міровіч актыўна падтрымліваў гэта імкненне актёра ўзбагаціць сваю творчасць. Востра сацыяльны, амаль карыкатурныя фарбы выкарыстоўваў У. Крыловіч, ствараючы вобразы Вялюды ў «Кавалі-ваводзе» Е. Міровіча, Кручкова ў «Пінскай шляхце» В. Дуніна-Марцінкевіча, Сцяпана Крыніцкага ў «Паўлінцы» Я. Купалы, Граковіча ў «Перамозе» Е. Міровіча.

У 1932—1936 гадах у тэатры ішла вострая творчая дыскусія. БДТ-1 ператварыўся ў свайго роду дыскусійны клуб, прайшлі дзесяткі дыспутаў, канферэнцый, сходаў. Прычым дыскусіі ўзніклі не толькі ў Мінску, але і на гастролях — у Маскве, Харкаве, Кіеве, Гомелі, Адэсе, Магілёве — і кожны раз зводзіліся да прынцыповай нязгоднасці калектыву тэатра з праграмай, якую прапанаваў новы галоўны рэжысёр Л. Літвінаў. Яго ідэалам быў тэатр гіпертрафіраванай умоўнасці. Галоўным апанентам Л. Літвінава стаў У. Крыловіч. Прамовы на дыспутах сталі своеасаблівым эстэтычным запаветам вялікага

актёра, які заклікаў да пабудовы сапраўды рэалістычнага тэатра. «Наш тэатр і наш актёр моцныя сваёй праўдай, — гаварыў ён. — Наш тэатр выхаваў актёра, мы вучыліся актёрскаму майстэрству на рэалістычных вобразах. Я шмат працаваў і зараз працую над прастаной, над тым, каб глядач мне верыў».

Уладзімір Крыловіч быў вялікі працаўнік. Не атрымаўшы ніякай тэатральнай адукацыі, ён вучыўся кожны дзень — у жыцця, у калег, у Е. Міровіча. Талент, праца, грамадзянскасць — вось формула, якая зрабіла яго буйнейшым артыстам, безумоўным лідэрам беларускай сцэны, мастаком, які стаў ля вытокаў сапраўды рэалістычных традыцый беларускага тэатра.

Віктар НАВУМЕНКА.

НА ЗДЫМКУ: У. КРЫЛОВІЧ у ролі К. Каліноўскага.

З КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

НА ВУЛІЦАХ СТАРОГА МІНСКА

Імкліва растуць нашы гарады. У першую чаргу гэта датычыцца сталіцы савецкіх рэспублік, у тым ліку і Мінска. Але далейшае развіццё сучаснага горада немагчыма без актыўнага вывучэння яго гістарычнага цэнтру, рэстаўрацыі і захавання шматлікіх помнікаў архітэктуры і горадабудаўніцтва. Таму не дзіўна, што насельніцтва, і перш за ўсё моладзь, цікавіцца пытаннямі аховы, вывучэння, рэстаўрацыі і практычнага выкарыстання архітэктурных ансамбляў і комплексаў, якія і ствараюць своеасаблівасць сучаснага горада.

Сёлета аўтар артыкула быў сведкам, як у цэнтральнай кнігарні Рыгі пакупнікі хутка разабралі ўвесь тыраж цікавай кніжкі латышкага археолага Андрыса Цауне «Рыга пад Рыгай», якая апавядае пра апошнія вынікі архітэктурна-археалагічных даследаванняў старога горада.

Нядаўна адпаведнае выданне з'явілася і на кніжных паліцах мінскіх кнігарняў. Гэта праца беларускага мастацтвазнаўцы, археолага і фатографа Зянона Пазняка — «Раха даўняга часу». Адрасаваная ў першую чаргу вучням старэйшых класаў і студэнтам, яна зацікавіць і дарослага чытача, неабыхавага да гісторыі свайго горада.

Пра пошукі старажытных мінскіх сурэнняў, пра шматлікія паданні і таямніцы, звязаныя з імі, вядзецца гаворка ў першым раздзеле кнігі. Вылушчыць рацыянальнае зерне з любога падання можна, толькі правёўшы адпаведныя навуковыя даследаванні. Пра іх і расказвае аўтар у раздзеле пра архітэктурна-археалагічныя даследаванні старога горада. Нягледзячы на тое, што яны праводзяцца па часу значна менш, чым раскопкі на Мінскім замчышчы, назіраюцца багаты матэрыял. Гэта будаўнічыя матэрыялы — тоўстая цэгла-пальчатка, плыскатая чырвоная дахоўка, рознафарматныя пліткі падлогі — аснова тагачаснага будаўніцтва (аўтар — адзін з першых даследчыкаў, які падрабязна апісавае тэхналогію працы мінскіх цагельнікаў і муляроў); шыкоўная пячная кафля з разнастайнымі малюнкамі, шматлікія вырабы сярэднявекowych гутнікаў і кавалёў, рэшткі драўлянай забудовы, падмуркі і сутэрні славутай мінскай ратушы, рэшткі розных культурных збудаванняў: дамініканскага і бенедыкцінскага кляштароў, былых гандлёвых радоў.

Наступны раздзел запрашае ў вандроўку па старых мінскіх вуліцах Замкавай і Зборавай, Нямізе і Ракаўскай, Стравіленскай і Валоцкай, Зыбіцкай і Койданаўскай, былых гарадскіх прадмесцяў — Троіцкім і Ракаўскім, прывядзе нас да «Валок полацкіх» і «Хлусава моста», Высокага і Нізкага рынкаў, азнаёміць з планам Мінска канца XVIII стагоддзя. Адначасова мы знаёмімся з асноўнымі горадабудаўнічымі асаблівасцямі, яго гісторыяй, рознымі памятнымі мясцінамі, асобнымі архітэктурнымі помнікамі.

Архітэктурныя стылі перыяду Адраджэння і Асветніцтва падаюцца ў чарговай главе кнігі. Тут звяртаецца ўвага на такія характэрныя асаблівас-

ці беларускай архітэктуры, як функцыянальнае спалучэнне кultaвага і абарончага дойдства, традыцыйнае выкарыстанне розных тыпаў цагляных мураў разам з атынкаванымі нішамі, даецца вызначэнне архітэктурнага ордэра, на канкрэтных прыкладах, узятых з архітэктуры Мінска, паказваецца ўзаемапраціўленне візантыйскіх традыцый будаўніцтва і заходне-еўрапейскіх стыляў — готыкі і рэнесансу ў XVI — пачатку XVII стагоддзяў, рэнесансу і барока ў XVII стагоддзі, робіцца дапушчэнне аб магчымасці існавання ў XVI — пачатку XVII стагоддзяў у беларускім дойдстве невядомай раней архітэктурнай школы, дэталёва разглядаецца барочная кампазіцыя Верхняга горада.

Значна больш захавалася ў Мінску помнікаў класіцызму (канец XVIII — першая палова XIX стагоддзяў) перыяду паглыблення крызісу феадальна-прыгонніцкай сістэмы і выспявання капіталістычных адносін. У гэты час зноў, на новым этапе, узнікаюць ідэі «разумна пабудаванай дзяржавы» і «асветнага абсалютызму». Гэтым ідэям і падпарадкоўваецца горадабудаўніцтва і архітэктурна. Знікаюць крывалінейныя абрысы вуліц і будынкаў, «перацкаканне» аднаго аб'ёму ў другі, познебарокавая лепка на фасадах, з'яўляецца роўнасць ліній, адраджаецца ордэрная сістэма антычнасці, уводзіцца рэгулярная планіроўка плошчаў і вуліц. У Мінску з гэтых часоў захаваліся дамы на вуліцах Рэвалюцыйнай і Інтэрнацыянальнай, праспекце Машэрава, плошчы Свабоды, будынак былога гасцінага двара, былы дом мастакоў, частка гандлёвых радоў, перабудоўваецца былы кляштар базільянаў. Некаторыя з гэтых дамоў з'яўляюцца і помнікамі гісторыі. Гэта дом-сядзіба Валенкі Ваньковіча, дом на плошчы Свабоды, у якім адбылася падзея, звязаная з Кастрычніцкай рэвалюцыяй.

Апошні раздзел кнігі паведамляе пра помнікі гістарызму (розных неастыляў, эклектыкі і мадэрна). У адрозненне ад ранейшых гэтых будынкаў размешчаны не толькі ў старым горадзе, але і за яго межамі. Гэта Кальварыйскі касцёл, былы касцёл святога Роха на Залатой гарцы, дом на рагу Міхайлаўскага завулка і вуліцы Кірава, дамы на вуліцах К. Маркса і Валадарскага, былы касцёл Сымона і Алены. Частка пабудовы жыве новым жыццём. У касцёле святога Роха пасля рэстаўрацыі размяшчаецца зала камернай музыкі, а ў будынку касцёла на плошчы Леніна знаходзіцца Дом кіно. Поўным ходам ідзе рэканструкцыя цэлага гарадскога ансамбля гэтай эпохі — Троіцкага прадмесця.

Трэба адзначыць, што большасць здымкаў (акрамя архіўных) у кнізе зроблена самім аўтарам, прычым пад кожным ёсць дата, калі ён зроблены. Гэта вельмі важна для будучых рэстаўратараў і гісторыкаў, бо аблічча будынка паступова мяняецца і некаторыя дэталі дэкору могуць знікнуць у ходзе перабудовы ці рамонтаў.

Алег ТРУСАЎ.

НА ЗДЫМКУ: Мінск у 30-х гадах XIX стагоддзя (куток Саборнай плошчы). Малюнак і рэканструкцыя В. СТАШЧАНЮКА.

ГАЛОЎНАЯ ПРЫМЕТА САВЕЦКАЙ КУЛЬТУРЫ

НАБЛІЗІЦЬ КОЖНАГА ДА ШЧАСЦЯ

ПЕРШ чым гаварыць аб прыметах савецкай культуры, варта растлумачыць, як разумеюць яе спецыялісты ў СССР.

Культура — гэта творчая дзейнасць чалавека ва ўсіх сферах быцця і свядомасці, як мінулая, так і сённяшняя, і будучая, якая грунтуецца на асваенні раней набытага вопыту і накіраваная на далейшае пераўтварэнне прыроды, грамадства і самога чалавека.

Культура змяняецца ў працэсе развіцця грамадства, прымаючы на розных этапах гісторыі ўсё новы і новы від.

Першы савецкі нарком асветы Анатолій Луначарскі, выказваючы савецкі пункт гледжання, гаварыў, што пад культурай разумеюцца «ўсе тыя намаганні чалавека і дзейнасць пераўтварэнне прыроды, грамадства і самога чалавека, наблізіць чалавека да сапраўды чалавечага, вы-

сокага, светлага, брацкага шчасця».

«Боты больш патрэбны, чым Шэкспір». Гэты папулярны лозунг мінулага і пачатку гэтага стагоддзя меў падставу. Доўгі час акцэраў, жыццяў, музыкантаў лічылі (і працягваюць яшчэ там-сям лічыць) утрыманцамі грамадства, без якіх яно можа абысціся. Шавец робіць патрэбны людзям абутак. Рабочы і селянін жывуць сваёй працай і здольныя працыць без мастацтва. А ці зможна існаваць паэт, спявак, жывісец без хлеба, без дома, без ботаў?..

Такая была логіка праціўнікаў мастацкай культуры. Гэтага пункту гледжання прытрымліваліся і некаторыя сур'ёзныя філосафы, сацыялагі. І нават самі мастакі, якія проціпаставілі лозунгу «боты больш патрэбны, чым Шэкспір», контраргумент «але Шэкспір вы-

шэй за боты», часта адчувалі сваё бяссілле і бескарыснасць: яны не маглі ўздзейнічаць на непісьменны народ, уплываць на жыццё ў той меры, у якой хацелі б.

Сацыялістычная рэвалюцыя карэнным чынам змяніла становішча. Праграмным для Савецкай дзяржавы стаў славыты ланіскі тэзіс — наблізіць мастацтва да народа і народ да мастацтва, стварыць ясна новую культуру, прыцягнуць усю масу працоўных да самастойнай, актыўнай, сацыяльна значнай творчасці, ператварыць увесь народ у цэлым і кожнага яго прадстаўніка ў свядомага ўдзельніка культурнага працэсу.

Сёння можна канстатаваць, што злучэнне культуры з сацыялізмам прывяло да выдатных вынікаў. У многанациональным Саюзе Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік няма культурна ад-

сталых народаў. Ён займае першае месца па колькасці наведванняў тэатра, кіно, музыкі, бібліятэк. СССР — буйнейшая кніжная дзяржава і «перакладчык № 1». Але галоўнае нават не ў гэтым. Галоўнае ў тым, што мастацкая культура заняла дастойнае, належнае месца ў грамадскім жыцці, што яе патрэбнасць ужо нікім не ставіцца пад сумненне.

Больш таго, прэстыжнасць працы мастака ў СССР, якая ўзрастае, — неаспрэчны факт. І звязана гэта ў першую чаргу з тым, што жыве ён інтарэсамі народа, уносіць свой важны ўклад у развіццё грамадства. Яго неабходнасць — відавочная. І яму самому, і людзям, што знаходзяцца побач з ім.

У СССР упершыню разбурана існуючае стагоддзямі дзяленне грамадства на творцаў і выканаўцаў. Таленты, зразумела, ствараць нельга і

ў СССР. Аднак можна ствараць глебу, на якой растуць і расцвітаюць таленты. І чым шырэй і дэмакратычней культура, тым часцей з'яўляюцца таленты. У Савецкім Саюзе мастацтва становіцца ўсё больш неабходным людзям, здавалася б, далёкім ад мастацтва. Слесары спяваюць на аматарскай сцэне, урачы танцуюць у клубных ансамблях, інжынеры займаюцца ў літаратурных аб'яднаннях. Больш за 30 мільянаў чалавек заняты ў СССР мастацкай самадзейнасцю.

Меркай узроўню цывілізацыі справядліва лічаць развіццё чалавечай асобы. Калі чалавек становіцца ўсё больш рознабаковым, цікавым — цікавым, шматбаковым, захапляючым робіцца і само жыццё.

Калі гаварыць аб культуры савецкай, то, бадай, яе галоўная прымета — тое, што культура гэта не для «выбраных», яна для ўсіх. Яна адрасавана народу і ствараецца намаганнямі народа, становіцца не толькі яго здабыткам, але і кроўнай справай.

Гаўрыіл ПЕТРАСЯН.

Сям'ю Сямашкаў з калгаса імя Кірава Шчучынскага раёна ведаюць у акрузе многія: гэта не толькі руплівыя працаўнікі, але і таленавітыя спевакі. Народныя песні ў выкананні сямейнага ансамбля з задавальненнем слухаюць аднавяскоўцы і аматары фальклору ў многіх вёсках, дзе выступалі самадзейныя артысты.

НА ЗДЫМКУ: сямейны ансамбль СЯМАШКАЎ.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

БРАЊІСЛАЎ КРУГЛЫ: СКРЫПАЧ, СКРЫПІЧНЫ МАЙСТАР, КАЛЕКЦЫЯНЕР СКРЫПАК

НЕ ДАЕ СПАКОЮ ТАЙНА

Густыя сады ў Дубчанах. З бліжэйшага гасцінца цяжка заўважыць пад раскідзістымі кроўнамі старых яблынь невялікую вёсачку. Не вёсачка, а астравок лесу сярод поля, што патанае ў ліпеньскай збжыне...

Я трапіў сюды летнім поўднем выхаднага дня, сухім і спякотным, які добра запомніўся яркімі колерамі наваколля на фоне блакітнага, без адзінага воблачка неба. Да вёскі ад гасцінца працягнулася тонкая, як паясок, палявая сцежка. Я накіраваўся па ёй. Лагодны звон пшанічнага калоса стаяў над зямлёю. Захацелася, як не раз у дзяцінстве, спыніцца, каб запомніць і надоўга захаваць у сабе гэтую непаўторную музыку лета.

Прыцішыў хаду, і зусім неспадзявана слых вылавіў сярод спантаннага шлоаху-звону пшанічных каласоў голас сапраўднага музычнага інструмента. Скрыпка? Верыў і не верыў, што гэта яна. Пяшчотная мелодыя разам з ціхімі ветрыкам бязважка плыла здалёк над залацістымі хвалямі збжыны. Пацяплела ў грудзях — не дарэмным, значыцца, быў мой маршрут у Дубчаны...

Сцежка прывяла да крайняй хаты. Зайшоў і спытаўся, дзе жыве Браніслаў Круглы. Гаспадыня, гасцінная вясковая кабе́та, вывела на вуліцу і ўказала праз некалькі хат:

— Вунь там жыве майстра.

Мяне здзівіла і ўразіла гэтае слова — майстра. Вось яна, пашана да таленту, пашана, якой спрадвеку карысталіся ў вёсцы ўмельныя людзі.

Чалавек, да якога я прыехаў, сядзеў на парозе, трымаючы ў правай руцэ маленькую, як дзіцячую, сякерку. Яна дробна стукала аб драўляны пацурбалак, і кавалачак дрэва ў левай ажываў на маіх вачах, набываючы акрэсленую форму. На цвіку над ганкам вісела скрыпка, і пры яе выглядзе зніклі ўсякія сумненні, што трапіў я не па адрасу.

Я павітаўся. Нетаропка падняўшы галаву, чалавек адказаў. Адклаў убок сякерку, выпрастаўся, і толькі цяпер я добра разгледзеў і сухі маршчыністы твар, і сівыя скроні, і не па ўзросту яркія вочы.

У пакоі Браніслава Паўлавіча не было той поўнай і глыбокай цішыні, якая панавала ў зарослым травой і кветкамі

двары, садзе, што густа наліваўся крамянымі пладамі. Суладна цікалі два вялікія наценныя гадзіннікі, зробленыя яшчэ ў мінулым стагоддзі ў Парыжы. Суседняя сцяна была ўся абвешана скрыпкамі. На стала ляжалі кнігі.

— З Мінска, значыцца? — акінуўшы мяне позіркам, перапытаў гаспадар. — Са скрыпкамі маімі хочаце пазнаёміцца? А можа і вы майструеце ці калекцыяніруеце?

І калі я адмоўна пакрыціў галавою ў адказ на гэта пытанне, ён як бы расчаравана вымавіў:

— Шкада.

Было незразумела, чаго або чаму шкада. Але нешта перашкодзіла мне запытацца.

Стары нечакана паскардзіўся:

— Калі б вы ведалі, што такое ў восемдзесят, як мне зараз, інакш кажучы, на схіле чалавечага веку, захапіцца нейкай справай. Ды так, што ад яе ні ўдзень, ні ўночы не ведаць спакою. Гэта і пакаранне, і страшэнна дарагі падарунак ад жыцця — шчасце...

Пасля некаторага маўчання гаспадар кінуў на сцяну:

— Дзякуй, для іншых яны ўсяго толькі звычайныя інструменты, для мяне — істоты. У кожнай ёсць і душа, і голас. Вось у гэтай, — ён цяжка падняўся, зняў са сцяны крайнюю скрыпку, — голас майго далёкага юнацтва. Не іграе, а смяецца. Вось паслухайце...

Браніслаў Кругламу ішоў шаснаццаці год, калі прыйшло, зусім нечакана, неадольнае жаданне навучыцца іграць. А было гэта так. У сябрука — суседа Баніфацыя з'явілася аднекуль скрыпка, і той вырашыў асіліць гэты інструмент з адной мэтай: стаць вясковым музыкантам. Музыкі былі ў той час у вялікай пашане, без іх не абыходзіліся ні вяселлі, ні розныя святы ці ігрышчы. Справа гэтая ў дапаўненне да пашаны давала яшчэ і нядрэнны матэрыяльны прыбытак, у чым бачылася яе асноўная вартасць. Баніфацыі выклаў свае думкі Браніславу, і сябры пагадзіліся вучыцца далей разам. Але скрыпка, зробленая для ігры правай рукою, аказалася вельмі нязручнай Браніславу, які быў ляўшою. Ён вырашыў зрабіць уласную скрыпку. Тым

[Заканчэнне на 8-й стар.]

НОВЫЯ ВЕРШЫ

Максім ТАНК

ЗБОР КАЛОССЯ

Хаця б не забыць, што даўно мінуў поўдзень і час завяршаць збор калосся на полі.

Хаця б не забыць, што Ноч не за гарамі, і ўсім пажадаць Добрага адпачынку.

Хаця б не забыць, Калі заўтра пашчасціць Убачыць святанне, Падзякаваць сонцу,

Падзякаваць сонцу, Што зноўку вярнула Да любяе працы — Да збору калосся.

X X X

Чамусьці праз далеч Мінулых гадоў Вяртаюся часта Да родных дуброў: Пагоркаў, рачулак, Сцяжынак і ніў, Як быццам там нешта Калісьці забыў, А што — і самому Мне не прыгадаць, І ўжо тых няма, У каго мог бы спытаць.

ВЯСЕННІ КАНЦЭРТ

Не было суладдзя ў песнях. Покуль бусел рэй не ўзяў, Покуль сонца — бубен весні — З клёкатам не прыпадняў.

І тады пайшла капэла: Заліліся жаўрукі, На ўсе галасы запелі Жабы, кані, кулікі.

Ад іх чулага п'яна, Гулкага фартысіма

Ажно гром неспадзявана Прагмымеў: «Бравісіма!»

А калі і дождж прыўдарыў, Нестрымана паплылі Слёзы радасці па твары Ажываючай зямлі.

З ДАЎНІХ ПРЫКАЗАК

З даўніх прыказак, Прымавак, перасцярог, Марнатраўца, я некалькі Перлаў збярог:

«Будзь далей Ад нядобрабычлівых людзей, Ад мясцін, дзе не чуць Песень, смеху дзяцей.

Ад дарог, скручаных, Як гадзюкі, ў вузлы, Ад варот з надпісамі: «Тут сабака злы».

Ад сябрыны, дзе рэй Водзяць зайздрасць і злосць, Ад застоўля, ў якім Ты — няпрошаны госць.

Будзь далей...» Толькі я Не ўсцярогся ў жыцці Небяспекі і злыбеды Усе абысці.

Ад якіх — адчуваю я — З цягам гадоў Усё больш застаецца На сэрцы шрамоў.

МАЎЧАННЕ

Маўчанне Ніколі не было І не будзе золатам: Яно — або У шмат разоў даражэйшае, Або — нічога не вартас.

У ЛІСТАПАД

Бацька прынёс Вёдры, поўныя восені,

І кажа: — Слата, туман.

Сырадой раніцы Маці перацадзіла І кажа: — Золь. Імжа.

А мне здаецца, Што гэта Верасень Са сваімі сябрамі Неганісабакухаты, Дажджахлопам і Гразяшлёпам Зацеплілі нашу лазню І хвошчуцца венікамі прысад, Толькі пара клубіцца, Толькі пырскі лятуць І лістота ўсцілае зямлю.

ПРА ІНШАПЛАНЕЦЯН

У тое, што нехта — Ці бог, ці чорт — Сочыць за жыццём людзей, Я не веру.

Першы — даўно ад горычы Пакончыў бы з сабой, Другі — ад радасці І смеху захлынуўся б.

Але ж не можа быць Самотнаю Зямля, Самотнымі ні ты, ні я У сусвеце.

Не толькі мы, відаць, У пошуках жывых істот Па космасе блукаем, Бо я часта Адчуваю погляд Іншапланецян.

Магчыма, і яны Хацелі б нас наведаць. Але як прызямліцца ім, Калі куды ні глянь —

Акопы, бліндажы, Калючыя засекі, Драконавыя клыкі Гармаў, ракет.

У ДЗІЦЯЧЫМ САДЗЕ, ЯК ДОМА

Дзіцячы сад можна назваць другім домам для малышоў: тут яны праводзяць цэлы «працоўны» дзень, тут клапатлівыя выхавальніцы іх кормяць, укладваюць спаць, вучаць спясаць і танцаваць, чытаюць кніжкі, водзяць на прагулкі, вырашаюць іхнія дзіцячыя праблемы. Усё робіцца для таго, каб вечарам маці з задавальненнем сустрэлі вясёлых, дагледжаных сыноў і дачок, а назаўтра тыя таксама з задавальненнем зноў прыйшлі ў сваю групу. Дужымі, здаровымі і жыццярэдаснымі растуць выхаванцы дзіцячага сада № 43 горада Брэста. Сябруюць яны і з фізкультурай. Аба-

вязковымі для ўсіх дзяцей сталі тут зарадка, цікавыя гульні на двары, а з двухгадовага ўзросту — плаванне. У садзе паклапаціліся, каб у дзятвы былі добрыя спартыўныя пляцоўкі і неабходнае абсталяванне, з дапамогай якіх дзеці развіваюць сілу, спрыт, каардынацыю рухаў.

НА ЗДЫМКАХ: у двухгадовых — фізкультура; сёстры-двайняты Воля і Таня МЕЧНИК; хлопчыкі і дзятучыні адпрацоўваюць каардынацыю рухаў.

Фота Э. КАБЯКА.

НЕ ДАЕ СПАКОЮ ТАЙНА

[Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.]

больш, што з дрэвам хлопец абыходзіцца ўжо ўмеў: бацька і два старэйшыя браты, якія зараблялі на жыццё сталярствам і цяслярствам, часта бралі ў памочнікі і яго.

Скрыпка атрымалася, і не было мяжы яго радасці, калі ён стаў другім нумарам, услед за Баніфацеям, у створаным ім ансамблі.

Прайшоў час, і лепшыя музычныя здольнасці, якія выявіліся ў Браніслава, змянілі ролі сяброў. Першай стала яго скрыпка. Праўда, гэта была ўжо не тая, уласнаручна зробленая, а скрыпка таленавітага замежнага майстра, купленая бацькам у мясцовага настаўніка.

Паўпрафесійная кар'ера вясковага музыкі-самавука з Дубчан, што на Гродзеншчыне, скончылася ў сорок першым. На зямлю, якая толькі два няпоўныя гады была савецкай, прыйшлі новыя захопнікі — фашысцкія. І сціхла вёска, змоўклі на тысячу з лешкам дзён павесялеўшыя было тут песні. Закінуў на гарышча сваю скрыпку і Браніслаў Круглы.

Пасля выгнання чужынцаў тут, як і паўсюдна на былых

заходнебеларускіх землях, утварыўся калгас, адным з першых членаў якога стаў і даваенны музыкант. Успомніў Браніслаў, кім быў яго бацька, і папрасіўся ў старшыні на цяслярскую работу. Так да самай пенсіі і працаваў калгасным цяслярком. І ўжо зрэдку, толькі калі вельмі прасілі аднавяскоўцы, даставаў скрыпку, браў у рукі смык...

— Маё новае жыццё музыкі і майстра пачалося дваццаць гадоў назад. — Я ўважліва слухаю васьмідзесяцігадовага скрыпача. — Неяк задумаў паўтарыць даўнюю справу: яшчэ раз зрабіць скрыпку, ды такую, каб была лепшай за тую, што меў. І атрымалася, і не атрымалася тое, што хацеў. Не было поўнай перавагі. Зрабіў яшчэ адну. Адкрыліся новыя недахопы, якіх пастараўся пазбегнуць у наступнай. Але, як кажуць, не тут то было. Перада мною раптам адкрыліся такія далячыні да дасканаласці, што варта было, улічыўшы свой паважны ўзрост, махнуць на ўсё рукою. Але... ужо не мог спыніцца.

Я стаў яшчэ і калекцыянераваць скрыпкі, многія з якіх зрабіліся сёння памяццю аб маіх былых калехах-музыках. Думаю, што частка сабраных мною інструментаў, мае каш-

тоўнасць. На некаторых, напрыклад, захаваліся старадаўнія наклейкі з імёнамі Нікало Амаці і Антоніо Страдывары. Пра гэтых людзей мне раскавалі потым кнігі. Я даведаўся, што на працягу вякоў стваральнікі скрыпак дарэмна стараліся ўзнавіць выдатныя па прыгажосці гукі, якімі валодалі інструменты, створаныя найвялікшымі майстрамі — Амаці і яго вучнем Страдывары. З кніжкі мне стала вядома, што ў свеце шмат інструментаў — падрабак пад тварэнні слаўных італьянцаў. Так што ў сапраўднасці дакладна невядома, хто зрабіў мае знаходкі.

У чым сакрэт далёкіх майстроў з Крэмоны? Уся справа ў дрэве, з якога зроблены скрыпкі. У жывой драўніне ёсць мікраскапічныя поры для пажыўных рэчываў. Гэтыя поры закрываюцца, калі драўніна высыхае. Але поры драўніны, з якой зроблены скрыпкі італьянскіх майстроў, засталіся адкрытымі. У якім рэчыве яны вымочвалі яе, ніхто пакуль не ведае.

Відаць, не мне аднаму не дае спакою гэтая тайна. Эх, скінуць бы паўвека са свайго ўзросту! Можна і зайграла б тады мая скрыпка не горш чым Антоніо Страдывары...

Міхась СТЭЛЬМАК.

ЦІ НЕ ЗАБЫЛІ ВЫ ПАДПІСАЦА НА

«Голас Радзімы»

ПАВАЖАНЫЯ ЧЫТАЧЫ!

ЦІ ПАКЛАПАЦІЛІСЯ ВЫ АБ ТЫМ, КАБ ЖАДАНАЯ ГОСЦЯ, ЯК ВЫ НАЗЫВАЕЦЕ ГАЗЕТУ, І У 1986 ГОДЗЕ КОЖНЫ ТЫДЗЕНЬ ПРЫХОДЗІЛА У ВАШ ДОМ І ПРЫНОСІЛА ВЕСТКІ З РОДНАЙ БЕЛАРУСІ!

КАЛІ ВЫ ЖАДАЕЦЕ ВЕДАЦЬ АБ УСІХ ЗНАЧНЫХ ПАДЗЕЯХ ЭКАНАМІЧНАГА, ГРАМАДСКАПАЛІТЫЧНАГА І КУЛЬТУРНАГА ЖЫЦЦЯ БЕЛАРУСКАЙ ССР, АБ ЯЕ МІЖНАРОДНЫХ СУВЯЗЯХ, АБ СЕННЯШНІМ ДНІ ВАШЫХ РОДНЫХ ВЁСАК І ГАРАДОУ, ПАДПІСВАЙЦЕСЯ НА ГАЗЕТУ «ГОЛАС РАДЗІМЫ».

ДАПАМОГУЦЬ ВАМ У ГЭТЫМ ФІРМЫ І АРГАНІЗАЦЫІ, ЯКІЯ ПРЫМАЮЦЬ ПАДПІСКУ НА САВЕЦКІЯ ГАЗЕТЫ І ЧАСОПІСЫ У КРАІНЕ, ДЗЕ ВЫ ЖЫВЯЦЕ. НАГАДАЕМ ІХ АДРАСЫ.

АУСТРАЛІЯ

NEB Library and Sub.
Service 64-68 Shepherd St.
Marrickville 2204 NSW

New Era Bookshop
425 Pitt Street
Sydney NSW 2000

АРГЕНТЫНА

Szmid Sergio
Directorio 486
1822 Valentin Alsina
Buenos Aires

БЕЛЬГІЯ

Association
Belgique — U.R.S.S.
21, rue du Meridien
1030 Bruxelles

АНГЛІЯ

Central Books Ltd.,
14 The Leathermarket,
London SE1 3ER, England

ІТАЛІЯ

Libreria Italia — U.R.S.S.
Piazza della Repubblica, 47
00 185 Roma

ІСПАНІЯ

Libreria Rubinos
Alcala, 98
Madrid — 9

ГАЛАНДЫЯ

Pegasus Boekhandel
Leidsestraat 25
Amsterdam

КАНАДА

Progress Books
71 Bathurst Street
3rd Floor
Toronto, Ont., M5V 2P6
Librairie Nouvelles

Frontieres Inc.
185 rue Ontario est
Montreal, P. Q. H2X 1H5
ЗША

Znanie Book Store
5237 Geary Boulevard
San Francisco, 94118, CA

Victor Kamkin Bookstore,
INC 12224 Parklawn Drive
Rockville, Maryland 20852

ФРГ

W. E. Saarbach GmbH
Ausland-Zeitungshandel
5 Köln 1
Follerstrabe 2 —
Postfach 10 16 10

Kubon und Sagner
P. O. Box 34 01 08
D-8000 München 34

ФІНЛЯНДЫЯ

Akateeminen kirjakauppa Oy
Subscription Department
Postilokero 128
00101 Helsinki 10

Tidningsbokhandeln
Tavastgatan 26 B
Box 79
Turku

ФРАНЦЫЯ

Librairie du Globe
2, Rue de Bucy
75006 — Paris, 6-e

Les Livres Etrangers, S. A
10, Rue Jean de Beauvais
75005 — Paris, 5-e

ШВЕЙЦАРЫЯ

Librairie Rousseau
36, rue J.-J. Rousseau
1201 Geneve

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 2009